

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Методика викладання зарубіжної літератури

(назва освітнього компоненту)

ПРОГРАМА

обов'язкової навчальної дисципліни

підготовки	<u>бакалавра</u> (назва ступеня вищої освіти)
спеціальності	<u>035 Філологія</u> (шифр і назва спеціальності)
спеціалізації	<u>035.041 германські мови та літератури (переклад включно),</u> (шифр і назва спеціалізації) <u>перша – англійська</u>
<u>освітньо-професійної програми «Філологія (германські мови та літератури</u> (назва освітньо-професійної програми) <u>(переклад включно), перша – англійська, друга – німецька)»</u>	

Бердянськ, 2018

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Александрова Г. О., доцент кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства, кандидат філологічних наук, доцент

Обговорено та рекомендовано вченою радою факультету філології та соціальних комунікацій Бердянського державного педагогічного університету 01.09.2018 р., протокол №01.

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Методика викладання зарубіжної літератури» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська, друга – німецька)» підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська.

Предметом навчальної дисципліни є методи навчання зарубіжної літератури та сучасні підходи до організації освітнього процесу із зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти.

Міждисциплінарні зв'язки: філософія, англійська мова, історія зарубіжної літератури, методика навчання іноземної мови.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета курсу «Методика викладання зарубіжної літератури» – формування у студентів-філологів знань, умінь і навичок викладання курсу «Зарубіжна література» в закладах середньої освіти усіх типів.

1.2. Основним завданням вивчення дисципліни «Методика викладання зарубіжної літератури» є формування у студентів ґрунтовних теоретичних знань у галузі викладання шкільного курсу зарубіжної літератури, завдяки чому студенти повинні усвідомити специфіку цього предмету в системі інших шкільних предметів; розвиток особистісно-зорієнтованого підходу до навчання і виховання учнів, навичок критичного мислення і творчих здібностей; удосконалення навички науково обґрунтованого планування навчально-виховного процесу з курсу «Зарубіжна література», організації та проведення сучасного уроку зарубіжної літератури завдяки комбінуванню змісту, форм і методів художнього пізнання; удосконалення вміння здійснювати аналіз художніх творів різними шляхами та видами; поглиблення розуміння педагогічної інноватики, технології літературного аналізу, готовності до технологізації вивчення зарубіжної літератури в школі; розвиток здатності застосовувати різні прийоми засвоєння учнями понять і явищ теорії та історії літератури; удосконалення навички використовувати основні методи, прийоми та принципи вивчення біографії письменника.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентностей та продемонструвати результати навчання:

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в філологічній галузі, що передбачає застосування певних теорій та методів мовознавства та літературознавства, і характеризується комплексністю та невизначеністю умов. ЗК 07. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК 08. Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях. СК 06. Здатність використовувати набуті	ПРН 01. Знає сучасні філологічні й дидактичні засади навчання літератури. ПРН 05. Уміє працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), видобувати, обробляти й систематизувати інформацію, використовувати її у професійній діяльності. ПРН 11. Володіє методикою навчання літератури, застосовує сучасні методики й технології (зокрема інформаційні) в освітньому процесі.

знання з фундаментальних та професійно-орієнтованих дисциплін, володіти розвиненою культурою мислення, вміти ясно і логічно висловлювати свої думки як усно, так і письмово. СК 12. Здатність володіти методикою розвитку зв'язного мовлення учнів у процесі говоріння. СК 14. Здатність доцільно використовувати й створювати сучасне навчально-методичне забезпечення для проведення занять.	ПРН 13. Ефективно спілкується в науково-навчальній, соціально-культурній та офіційно-ділових сферах; виступає перед аудиторією, бере участь у дискусіях, обстоює власну думку (позицію), дотримується культури поведінки й мовленнєвого спілкування. ПРН 15. Здатний учитися впродовж життя і вдосконалювати з високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію.
---	--

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС / 90 годин.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Зміст, завдання і структура курсу «Методика викладання зарубіжної літератури». Особливості вивчення літератури як виду мистецтва і науки. Об'єкт і предмет МВЗЛ. Методологічні основи викладання дисципліни у вищій школі. Методи дослідження методики викладання зарубіжної літератури та їх характеристика: критичне переосмислення набутого досвіду, усне й письмове опитування, спостереження, педагогічний експеримент. Сукупність наук, які виконують роль підвалин дисципліни «Методика викладання зарубіжної літератури», її зв'язок із суміжними науками, насамперед, літературознавством і мовознавством, естетикою, педагогікою і психологією, а також методикою викладання української літератури в середній школі. Актуальні проблеми викладання зарубіжної літератури в загальноосвітній школі: дискусії на сторінках фахових видань. Роль практики викладання зарубіжної літератури у розвитку методичної науки та інноваційного оновлення літературної освіти.

Тема 2. Етапи формування і розвитку «Методики викладання зарубіжної літератури» як навчальної дисципліни. Основні факти історії викладання зарубіжної (світової) літератури в радянській школі. Аналіз проблеми викладання зарубіжної літератури з часів незалежності України. Статус предмета «Зарубіжна література» в середніх навчальних закладах України. Причини, які зумовили його впровадження: інтернаціоналізація української освіти, орієнтація України на світову спільноту. Історія становлення предмета в школі. Специфіка викладання зарубіжної літератури в різних типах середніх навчальних закладів України. Мета і завдання шкільного курсу зарубіжної літератури у контексті Національної доктрини розвитку освіти в Україні XXI ст. Сучасний стан методики викладання зарубіжної літератури в загальноосвітній школі.

Тема 3. Специфіка шкільного предмету «Зарубіжна література». Місце і роль шкільної дисципліни «Зарубіжна література» в системі літературної освіти української школи. Основні методичні напрямки викладання зарубіжної літератури. Проблеми викладання шкільного курсу «Зарубіжна література» та шляхи підвищення ефективності його викладання. Культурологічний підхід до вивчення зарубіжної літератури в школі.

Структура, зміст і принципи побудови навчальних програм та підручників із зарубіжної літератури. Порівняльна характеристика чинних навчальних програм. Необхідність врахування вікових особливостей учнів під час вибору форм і методів пізнавальної роботи. Особливості курсу на історико-літературній основі в 10–11 класах. Дискусії щодо діючих програм на сторінках фахових видань. Монографічні й оглядові теми в шкільному курсі «Зарубіжна література»: визначення, специфіка змісту й методика вивчення в основній та старшій школі.

Законодавча база викладання зарубіжної літератури в українській школі: Національна доктрина розвитку освіти в Україні XXI ст.; Державні стандарти базової і

повної середньої освіти, Концепція літературної освіти в 11-річній загальноосвітній школі, Концепція профільного навчання в старшій школі, Концепція нової української школи. Сучасні дискусії з проблем шкільної літературної освіти в Україні (за матеріалами методичних журналів).

Тема 4. Зміст, методи і форми вивчення біографії письменника в школі. Значення відомостей про письменника в навчально-виховному процесі середньої загальноосвітньої школи. Вимоги навчальних програм із зарубіжної літератури в середніх закладах освіти до знань учнів про автора твору, що вивчається. Відомості про письменника в монографічних та оглядових темах.

Зміст, методи і форми вивчення біографії митця в середніх класах; компоненти знань про життєвий і творчий шлях письменника, взаємозв'язок методів засвоєння учнями знань про автора художнього твору в старших класах. Джерела знань про творців зарубіжної літератури, їхні зв'язки з діями українського літературного процесу.

Тема 5. Вивчення теоретико-літературних понять та літературно-критичних матеріалів на уроках зарубіжної літератури. Теорія літератури і її значення в шкільній літературній освіті. Система теоретико-літературних понять, що вивчаються у школі. Наочно-образна основа історико- і теоретико-літературних понять у школі. Поняття про літературні напрямки і течії, метод та стиль, зв'язані з усвідомленням основних компонентів літературного твору.

Роль теоретико-літературних понять в удосконалюванні читацького досвіду учнів, оволодінні критеріями оцінок художніх явищ. Послідовність у формуванні теоретико-літературних понять. Порівняльний аналіз оригіналу та перекладу, засвоєння теоретичних понять, пов'язаних із вивченням перекладної літератури.

Значення роботи з літературно-критичними матеріалами в системі роботи на уроках зарубіжної літератури. Основні завдання вивчення літературно-критичних матеріалів на уроках зарубіжної літератури. Основні етапи і методика вивчення літературно-критичних матеріалів у школі. Вдосконалення навчальної діяльності школярів (робота над планом, тезами, конспектом) у роботі над літературно-критичними матеріалами на уроках зарубіжної літератури.

Тема 6. Класифікація методів в дидактиці та методиці. Визначення понять «метод», «прийом»; основні класифікації методів в педагогічній науці, класифікація методів та прийомів вивчення літератури в школі (за М. Кудряшовим) та специфіка їх застосування на уроках зарубіжної літератури. Метод творчого читання на різних етапах вивчення зарубіжної літератури (прийоми: різні види читання). Метод евристичної бесіди (прийоми: система запитань, бесіда за прочитаним, словникова робота, система завдань, постановка проблеми, проведення диспуту, порівняння творів). Різновиди бесід (за заздалегідь поставленим запитанням, вільна, евристична тощо). Дослідницький метод та його прийоми: побудова системи запитань, постановка проблемних запитань, постановка дослідницьких завдань, визначення тем для повідомлень, доповідей. Репродуктивний метод та його прийоми: слово, розповідь, лекція вчителя, завдання за підручником, самостійний добір навчального матеріалу. Творчі роботи на уроках зарубіжної літератури при використанні системи методів та прийомів навчання.

Тема 7. Проблемне навчання на уроках зарубіжної літератури. Проблемне вивчення художнього твору як засіб оптимізації літературної освіти в школі: визначення, роль проблемних питань та завдань; особливості створення проблемної ситуації. Дидактичні основи проблемного навчання. Особливості проведення уроку-лекції проблемного характеру. Наочність і технічні засоби на уроках з проблемного вивчення художнього твору. Дискусійність питання в методиці щодо проблемного навчання.

Тема 8. Культурологічний підхід до викладання зарубіжної літератури в школі. Методичний аспект культурологічного вивчення літератури. Зміст та завдання діалогу культур на уроках зарубіжної літератури. Методика підготовки та проведення уроку культурологічного аналізу.

Тема 9. Учитель зарубіжної літератури і професійні вимоги до нього. Основні напрями діяльності вчителя-словесника: дослідницький, конструкторський, організаторський, комунікативний та їх характеристика. Специфіка виявлення цих напрямів діяльності під час викладання зарубіжної літератури. Наукова організація праці словесника. Методичні об'єднання вчителів зарубіжної літератури.

Планування уроків зарубіжної літератури в школі: визначення поняття «план», види планування (календарне планування; календарно-тематичне планування; поурочне планування). Основні рубрики календарно-тематичного планування (за Л. Ф. Мірошніченко). Основні етапи роботи словесника: підготовка до уроку, його проведення та аналіз, специфіка кожного етапу.

Науково-методичні школи України (наприклад, школа методичних ідей професора Лесі Федорівни Мірошніченко). Методична робота в школі (методичні об'єднання вчителів школи, міста, району, області; проблемні групи вчителів; творчі групи з вивчення передового педагогічного досвіду).

Тема 10. Кабінет літератури як творча майстерня вчителя. Положення про шкільні кабінети. Кабінет літератури: визначення понять «кабінет», «кабінет зарубіжної літератури»; мета і призначення, організація кабінету та його обладнання; навчально-методичне забезпечення. Кабінет як місце навчальної та позакласної роботи. Керівні органи кабінету.

Тема 11. Сучасний урок зарубіжної літератури: методика підготовки та проведення. Сучасний урок: особливості, основні вимоги. Специфіка уроку літератури. Урок зарубіжної літератури: основні характеристики; місце в системі шкільної освіти. Структура сучасного уроку літератури (загально-дидактичні вимоги). Основні структурні елементи уроку зарубіжної літератури (за Л. Ф. Мірошніченко): тема, епіграф, освітньо-виховна мета, обладнання і ТЗН, тип уроку, ланцюжок навчальних ситуацій. Специфіка кожного з елементів. Особливості роботи з епіграфом. Аспекти освітньо-виховної мети уроку: навчальний аспект, аспект розвитку вмінь і навичок, виховний аспект уроку.

Тема 12. Типологія уроків в дидактиці і методиці. Проблема типології уроків в дидактиці. Класифікація уроків літератури в сучасній методичній науці. Особливості класифікації уроків зарубіжної літератури.

Тема 13. Традиційні й нестандартні уроки літератури. Методика підготовки та проведення нетрадиційних уроків зарубіжної літератури: урок творчого читання, урок компаративного аналізу, урок культурологічного аналізу, інтегрований урок, урок-гра, урок-дослідження, урок-семінар. Методика підготовки і проведення уроку позакласного читання.

Тема 14. Етапи вивчення художнього твору на уроках зарубіжної літератури. Етапи вивчення творів зарубіжної літератури: загальні методичні положення. Етап підготовки до сприйняття художнього твору: мета, завдання, основні методичні прийоми, зміст (характер навчального матеріалу), значення. Читання (організація читання твору): значення цього етапу вивчення художнього твору, специфіка його у середніх та старших класах, види читання та їх функції. Аналіз художнього твору: визначення поняття, мета шкільного аналізу, основні принципи, шляхи, види аналізу. Заключний етап вивчення літературного твору: мета, функції, завдання, специфічні форми проведення та види навчальної діяльності

Тема 15. Аналіз художнього твору в літературознавстві: концептуальні засади, основні принципи та прийоми аналізу. Види літературознавчого аналізу як методологічна основа шкільного аналізу. Шкільний аналіз художнього твору: визначення (вузьке і широке значення), мета, шляхи аналізу. Взаємозв'язок видів і шляхів аналізу художнього твору в шкільній практиці.

Тема 16. Вивчення епічних творів: основні етапи, ефективні методичні прийоми. Три центри уваги читача: події, герої твору й автор. Особливості сприйняття і вивчення епічних жанрів (роман, повість, оповідання, новела, міф, казка, байка). Робота над епізодом і образом-персонажем у руслі загальної концепції аналізу твору. Роль розуміння авторської позиції й індивідуального стилю письменника в розвитку інтересу до читання й аналізу художніх творів.

Тема 17. Вивчення драматичних творів. Труднощі виявлення авторської позиції при сприйнятті драми. Особливості читацької інтерпретації. Активізація діяльності уяви. Мізансценування. Жанр драматичних творів (трагедія, комедія й ін.). З'ясування конфлікту в драмі і способи створення характерів. Використання сценічної історії спектаклю, наочності і ТЗН на уроках. Основні етапи вивчення драматичних творів: методи та прийоми.

Тема 18. Вивчення ліричних творів у середніх і старших класах: специфіка, основні етапи, методи і прийоми. Особливості сприймання лірики як літературного роду. Необхідність активного співпереживання як умова осмислення ліричного твору. Багатозначність поетичного слова. Використання інших видів мистецтв при вивченні лірики. Особливості вивчення ліричних жанрів (ода, елегія, епіграма, послання й ін.) в основній і старшій школі. Вивчення ліро-епічних жанрів (поема, балада).

Місце і роль навчання виразному читанню на уроках зарубіжної літератури. Специфіка аналізу поетичного тексту, обумовлена необхідністю зрозуміти конкретний і узагальнений зміст поетичних образів. Роль ТЗН в усвідомленні ритмічної й інтонаційної своєрідності віршованої мови. Формування вмінь і навичок складання партитури тексту. Основні вимоги до виразного читання ліричних творів. Критерії оцінювання виразного читання. Методика підготовки і проведення уроків виразного читання.

Тема 19. Розвиток писемного та усного мовлення на уроках зарубіжної літератури. Загально-теоретичні основи розвитку зв'язного мовлення учнів на уроках зарубіжної літератури. Особливості розвитку усного та писемного зв'язного мовлення учнів 5-9 та 10-11 класів. Основні види письмових робіт на уроках зарубіжної літератури та їх характеристика (відгук, рецензія, переказ, твір-розповідь, твір-опис, твір-роздум, твір-характеристика літературного образу твір за малюнком, твір-компаративний аналіз, твір проблемного характеру тощо). Проведення інтерактивних ігор з метою розвитку зв'язного мовлення учнів на уроках зарубіжної літератури.

Тема 20. Компаративний аналіз на уроках зарубіжної літератури. Компаративістика і вивчення літератури в школі: визначення понять, теорія питання. Проблеми та перспективи використання компаративного аналізу на уроках зарубіжної літератури. Урок компаративного аналізу: мета, психолого-педагогічні можливості, методика підготовки і проведення. Формування компаративістської компетентності учнів у процесі вивчення зарубіжної літератури.

3. Рекомендована література

Основна

1. Куцевол О. М. Методика викладання української літератури (креативно-інноваційна стратегія): монографія. Київ: Освіта України, 2008. 464 с.
2. Мацевко-Бекерська Л. Методика викладання світової літератури: навчально-методичний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 320 с.
3. Мірошніченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: підручник. К. : Слово, 2010. 432 с.
4. Ситченко А. Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах: навчальний посібник для студентів-філологів. Київ: Ленвіт, 2011. 291 с.
5. Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури в школі: навчальний посібник Київ: Кондор, 2007. 316 с.

Додаткова

1. Актуальні питання методики викладання літератури: навчально-методичний посібник. Кривий Ріг, 2017. 65с
2. Баліна К. Діалог між навчальними дисциплінами – запорука кращого засвоєння кожної з них. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2007. № 3. С. 14-15.
3. Богосвятська А. І. Професійний статус учителя світової літератури. *Зарубіжна література в школах України*. 2014. № 12. С. 26-30.
4. Богосвятська А. І. Сучасні форми і методи навчання в системі формування духовно-моральної культури учнів. *Зарубіжна література в школах України*. 2014. №11. С. 21-25.
5. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / автор-укладач Н. П. Наволокова. Харків: Вид. група «Основа», 2009. 127 с.
6. Життя не стоїть на місці (Про оновлення навчальної програми із зарубіжної літератури для 5-9 класів): інтерв'ю з О. Ніколенко та Л. Юлдашевою. *Зарубіжна література в школах України*. 2017. № 6. С. 5-7.
7. Жосан О. Е. Шкільний підручник: яким йому бути? *Управління школою*. 2012. № 13-15. С. 14.
8. Ковбасенко Ю. Селекція літературних творів для шкільних програм як методична проблема. *Всесвітня література в сучасній школі*. 2016. №6. С. 3–5
9. Костюк Ж. Критичне мислення на уроках світової літератури як засіб формування в учнів гуманістичного світогляду. *Всесвітня література в сучасній школі*. 2014. №9. С. 38-41.
10. Куцевол О. М. Професійно-методична підготовка майбутніх учителів літератури до формування духовного потенціалу особистості третього тисячоліття. URL: http://www.philology.kiev.ua/library/zagal/Literaturoznachchi_studii_2010_26/320_325.p
11. Ситченко А. Л. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу. Київ: Ленвіт, 2004. 324 с.
12. Шалагінов Б. Б. Літературна компаративістика в школі. Можливості й труднощі. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2011. № 6. С. 2-5.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека БДПУ. URL: www.bdpu.org/library
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
3. URL: <http://www.debryansk.ru/~lpsch/>
4. URL: <http://ps.1september.ru/article.php?ID=200301813>
5. URL: <http://www.omsk.edu.ru/schools/sch140/teacher/teach06a.htm>
6. URL: <http://ps.1september.ru/article.php?ID=200301813>
7. URL: http://www.eelmaa.narod.ru/urlit/urlit_main.html
8. URL: www.twirpx.com/files/humanitarian/
9. URL: <http://www.twirpx.com/file/554988>

4. Методи навчання:

- 1) За характером логіки пізнання: аналітичний, синтетичний, дедуктивний, індуктивний.
- 2) За рівнем самостійності розумової діяльності: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.
- 3) За джерелом знань: словесні (розповідь, пояснення, бесіда, лекція, інструктаж, робота з книгою); наочні (демонстрація, ілюстрація, спостереження); практичні (практична робота, виконання завдання).
- 4) За дидактичними цілями: методи організації навчальної діяльності, стимулювання і релаксації, контролю та оцінки.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

6. Система оцінювання.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78-89	добре		B (дуже добре)
65-77			C (добре)
58-64	задовільно		D (задовільно)
50-57			E (достатньо)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34	незадовільно		F (незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)